

**COVID-19 PANDEMİSİ
VE TÜRKİYE
EKONOMİSİ RAPORU**
HDP EKONOMİ KOMİSYONU

İçindekiler Tablosu

Türkiye Pandemiye Hangi Koşullarda Yakalandı?	2
Hasar ve Risk Tespit Raporu	4
KOBİ'ler ve Pandemi: Daha Fazla Borçlanma, Daha Fazla Geleceksizlik.....	8
Kürt Kentlerinde Ekonomik Dip Kriz	10
Bir "Lütuf" Olarak Pandemi: Totaliter-Korporatist Rejime Doğru Mu?	13
Pandemi Döneminde Ekonomik Destek Paketleri, Vergiler ve Kararlar.....	15
Pandemi Sürecinde Merkez Bankası Tarafından Yapılan Bazı Düzenlemeler	18

Türkiye Pandemiye Hangi Koşullarda Yakalandı?

Küresel salgının başlaması ile birlikte birçok ülke tarafından öngörülen tedbirler alındı. Her ülke salgının başladığı zaman itibariyle, mevcut ekonomik gücü paralelinde tedbirleri aldı. Almanya 750 milyar euro değerinde bir kurtarma pakedini kabul etti. 300 milyar euroya kadar şirket kredisi duyuran Fransa, bunun yanı sıra 45 milyar euro da likidite desteğine ayırdı. İtalya'da hükümet, toplam 25 milyar euro değerinde bir önlemler paketi açıkladı. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) koronavirüs salgının ekonomik ve toplumsal yıkımını yaklaşık 2 trilyon dolar değerindeki yardım paketi açıkladı. Çin, IMF verilerine göre virüsle mücadele amacıyla yapılacak mali yardıma yaklaşık 183 milyar dolar ayırdı. Birleşik Krallık yönetimi şu ana kadar toplam 81 milyar dolar değerinde ekonomik yardım paketi açıkladı. G20 ülkelerinin koronavirüsle mücadelede aldıkları mali önlemler toplamda 5 trilyon dolar değerindeydi.

Tarihin gördüğü en büyük iktisadi krizlerden birine kapı aralayan koronavirüs pandemisine karşı oldukça büyük meblağlar üzerinden alınan tedbirlere karşı Türkiye'de açıklanan meblağ 100 milyar TL'lik yardım paketiydi. Bu miktar, 16 milyar dolara tekabül ediyordu. Çünkü Türkiye pandemi başladığında savaş politikaları başta olmak üzere yanlış ekonomi politikaları nedeniyle derin kriz sebepleri olan yüksek işsizlik, boşalan kasa, dağıtılan rantların oluşturduğu bir zeminde girdi. Dolayısıyla iktidarın önceliği-niyetinden bağımsız olarak karşılaştırmalı veriler açısından baktığımızda, Türkiye'de pandemi tedbirlerinin meblağı ihtiyacı karşılamaktan çok uzaktı.

Politika notu da yakın dönemdeki iktisadi kararlarına ve iktidarın çerçevesini belirlediği iktisadi mimariye bakarak pandemiye karşı alınan önlemlerin yetersizliğinin nedeni üzerine çeşitli başlıklar halinde tartışma yürütmeye çalışacaktır.

Kaynakların İsrافی, Talanı ve Savaş Ekonomisi

Türkiye ekonomisinin pandemiye olumsuz verilerle karşılaşmasının en başta gelen sebeplerinden biri iktidarın konforunu öncelendiği israf ve yandaş çıkarını öncelendiği talan ekonomisini, iktisadi mimarinin merkezine yerleştirmesidir. Bazı kalemler itibariyle;

17 Ağustos 1999'da yaşanan depremin ardından "geçici" denilerek alınmaya başlanan ve 2002'den itibaren de kalıcı hale getirilen deprem vergilerinden bugüne kadar 66 milyar 143 Milyon Lira toplandı. Özel İletişim Vergisi (ÖİV) adıyla bu vergiler halen devam etmektedir. Ancak hemen her seçim dönemi kampanya sürecinde "duble yol" yapmakla övünen AKP iktidarı; yapılan duble yolları kendi siyasi gücüne atfetmekten çekinmedi. Ancak söz konusu 66 Milyar TL ile 53 Bin km yol yapılabilirken yapılan yol 20 Bin km. Talan siyasetinin başlangıcında karşımıza çıkan rakamlar bu şekildedir.

Mart 2020 itibariyle işsizlik fonu içerisinde yaklaşık 135 Milyar TL bulunmaktadır. DİSK'in verdiği bilgiye göre Aralık 2019 itibariyle işsizlik ödeneğinden yararlanan işsiz sayısı sadece 595 bin. Oysa aynı dönemde dar tanımlı işsiz sayısı 4.4 milyon civarındaydı. İşsizlerin sadece yüzde 13'ü işsizlik ödeneğinden yararlanabiliyor. Buna karşın işsizlik fonundan yandaş şirketlere aktarım yapılarak fon amacı dışında kullanılıyor. Sadece AKP'nin iktidar olduğu 2010-2019 yılları arasında

İşsizlik Fonunda 111,7 milyar TL toplamıştır. Bunun sadece 32 milyarını amaç kapsamında işsizler için kullanılmış geri kalan 80 milyar TL'si amaç dışı, sermayeye transfer şeklinde kullanılmıştır.

Merkez Bankasının olağanüstü durumlarda kullanılmak üzere ayırdığı ve "kefen parası" olarak da nitelenen ihtiyat akçesi alınan kararlar Temmuz 2019'da 41 Milyar TL'nin 21 Milyar TL'lik kısmı hazineye aktarıldı. Hazineye aktarılan bu miktar özellikle Kara Yolları Genel Müdürlüğü'nün borçlu olduğu ve ödemesini gerçekleştiremediği yandaş müteahhitlere 2.5 Milyar TL'lik bir aktarım yapılarak rahatlatılması sağlandı.

İktidara yakın 17 şirketin toplamda 3 milyar 32 milyon TL'ye yakın vergi borcu "uzlaşma" adı altında silinmiştir.

Cumhurbaşkanlığı bütçesi kalemlerinde ciddi israf ve talan söz konusu. 2020 yılında nereye harcadığı belli olmayan ve kanuni güvenceye alınarak sorgulanamayan örtülü ödeneğe ayrılan pay 5 milyar 410 milyon TL'dir. Katar'dan 500 milyon Dolar'a (3.3 milyar TL) uçak alındı. Cumhurbaşkanlığı Sarayı 3 milyar TL, Yazlık Saray ise 550 milyon TL'ye mal olmuştur.

İktidarın hukuk dışı şekilde atadığı kayyım bütçelerine baktığımızda talan ve israfi görmekteyiz. Diyarbakır kayyımının makam odasına 'yenileme' adı altında tam 2 milyon 127 bin 725 lira harcadı. Diyarbakır kayyımının 2019 yılının ilk üç ayındaki yemek faturası toplamı yaklaşık 300 bin TL'dir. Kayyım 92 bin TL'lik hediyelik eşya (fincan takımı) ve 112 bin TL'lik masa alımı da almıştır. Kayyum yönetimi, Ocak ayında 34 bin 550 TL, Şubat'ta 73 bin 900 TL ve Mart'ta 56 bin 100 TL olmak üzere toplamda 164 bin 550 TL'ye sadece kuruyemiş ve kahve alımı yapmıştır. Diyarbakır kayyımını 1 ton 600 kilogramlık fıstık kadayfının bedelini belediyenin kasasından ödedi. Mardin'de kayyımın belediye kasasından Cumhurbaşkanı Erdoğan ve AKP'li bakanlara gümüşçüden 600 bin liralık hediye aldı.

Kamunun kiraladığı araçların toplam maliyetleri ise 2020 yılı itibarıyla yaklaşık olarak 650 Milyon TL civarındadır.

2020 yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında müteahhit firmalara yapılacak garanti ödemeleri için 18 milyar 800 milyon TL ayrıldı.

Yap-işlet-devret (YİD) projeleri ve kamu-özel işbirliği (KÖİ) ile hayata geçirilen köprü, otoyol ve şehir hastaneleri Hazine Garantileriyle yapılmıştır. Sadece 211 proje için verilen (53,7 milyar dolarlık) yatırımlarda Hazine Garantisi 123,5 milyar doları (790 milyar TL) buldu.

18 şehir hastanesi için devletin kasasından çıkacak kira bedeli 30 milyar dolardır.

2020 yılı bütçesi açısından baktığımızda, Savaş ve Güvenlik Harcamaları Toplamı 230.000.000 Milyar TL'dir.

Görüldüğü üzere israf, talan ve savaşa harcanan miktar 1.200 milyar TL'yi aşmaktadır. Bu miktar ile sadece pandemiye karşı gerekli önlemleri almak değil, Türkiye'de sektör, yurttaş, topluluk açısından baktığımızda her ölçekte sorunları çözebilecek bir miktardır. Bu açıdan savaş, israf ve talan ekonomisinin, genel iktisadi mimarinin bir sapması değil, bir omurga haline geldiğini görmemiz gerekmekte, muhalefetimizi de buradan yürütmekte fayda var.

Hasar ve Risk Tespit Raporu

Aralık 2019 döneminde Çin’de başlayan Covid-19 Salgını aradan geçen on aylık süreçte, birçok ülkede kontrol altına alınamamış ve bazı ülkelerde yayılma hızı artmaktadır. Salgın kontrol altına alınması ve durdurulması amacıyla uygulanan “fiziki mesafe kuralı” ve sokak yasaklarının maliyetleri, salgın durdurulduktan sonraki ekonomik etki maliyetinin çok altında kalacaktır. Çünkü yıllara yaygın ekonomik etkiler ortaya çıkacaktır. Kesin tedavi ve aşının henüz bulunamayışı, salgının ekonomik etki süresini ve etki süresini belirsizleştirmektedir.

Ülke ekonomisi petrol, dış ticaret, ve turizm gibi “spesifik alan etkilerine” açık olan ekonomilerin bu süreçten daha fazla etkileneceği öngörülmelidir. Ekonomisi ve siyaseti 7 Haziran 2015 tarihinden bu yana kriz içerisinde olan Türkiye bu ülkelerden biridir.

Bu kapsamda;

Sosyal Güvenlik Krizi Derinleşecek

COVID 19 nedeniyle birçok ülkede işletmeler çok uzun sürelerle kapalı kaldı. Üretim yapılamadı. Birçok ülkede işletmelerin sabit giderleri karşılanmadı. İşçi ücretleri ya hiç ya da kısmen ödenemedi. 160 milyon çalışanın olduğu ABD’de 40 milyon kişinin işini kaybetmesi nedeniyle “1929 Büyük Bunalımı”ndan bugüne kadar yaşanan en büyük kriz” değerlendirmesine yol açtı. Bu durum sadece ABD’de değil birçok ülkede yaşanmaktadır.

Salgının ilk etkilerinden biri “Çalışan” İşsizler şeklinde açığa çıkmıştır. Çalışma saatlerinin kısalması nedeniyle ILO, 305 milyon tam zamanlı iş kaybının yaşandığını [tahmin etmektedir](#). Türkiye’de Nisan ayında kısa çalışma ödeneği (KÇÖ) alan sayısı 2,5 milyon kişi artmıştır. Başvuru sayısının 3,5 milyon bandında olduğu ilgili bakan tarafından ifade edilmiştir. KÇÖ dışında “ücretsiz izin” düzenlemesi kapsamından kaç kişinin yararlandığı açıklanmamıştır. KÇÖ şartları nedeniyle milyonlarca çalışan ücret kaybı yaşamasına ve çalışmamasına rağmen bir destek almamış görünmektedir.

COVID-19 önlemleri kapsamında alınan tedbirlerin işsizlik fonundan karşılanması nedeniyle işsizlik fonu ilk defa mutlak azalış göstermiştir.

10 Haziran’da açıklanacak TÜİK Hanehalkı işgücü anketi COVID 19 etkisini daha net gösterecektir. Ancak 10 Mayıs’ta açıklanan Şubat Dönemi verileri de (Ocak-Şubat-Mart Aylarını kapsar) ciddi bir “işgücü krizi”nin işaretlerini vermektedir. Geçen yılın aynı dönemine göre 2 milyon 120 bin kişi işgücü dışına çıkmıştır. Nüfus 1 milyondan fazla artarken işgücü de 1 milyondan fazla azalmıştır. Türkiye’de istihdam azalışı hızlanmış ve 83 milyonluk ülkede sadece 27 milyon kişinin istihdamda olduğu ifade edilmiştir. 27 Milyon istihdam sayısı istihdamda 2017 yılından bu yana herhangi bir artışın yaşanmadığını da göstermektedir. Şubat döneminde önceki yılın aynı dönemine göre 530 bin, inşaat sektöründe 93 bin, hizmetler sektöründe 183 bin kişi işini kaybetmiştir. Dönem

için istihdam kaybı 602 bin olarak açıklanmıştır. Bu veriler COVID-19'un ülke ekonomisini durdurduğu Mart ve Nisan dönemleri için ne kadar bir kayıp yaşanacağını göstermektedir.

Geniş tanımlı işsiz sayısının COVID-19 öncesi sayının da dahil edilmesiyle 10 milyon bandına yaklaşacağı tahmin edilmektedir. Geniş tanımlı yaklaşık 3,5 milyon ilave işsiz artışı olacağı tahmin edilmektedir. Özellikle genç ve kadınlarda kitlesel bir işsizlik artışı yaşanacağı öngörülmelidir. İş aramaktan umudu kırılan sayısı çok hızlı artmaktadır. Haziran-temmuz ayları itibariyle yeni mezunların en az yüzde 70'inin işsiz kalacağı öngörülmektedir.

İŞKUR iş bulmada aracılık görevini yerine getirememektedir. Nisan ayı İŞKUR istatistik bültenine göre hem işverenlerin hem de işsizlerin İŞKUR başvurularında yüzde 70'i aşkın bir azalış bulunmaktadır. Kriz ve durgunluk nedeniyle işverenlerin başvuru azalışı açıklanabilir. Ancak işçilerin başvurmaması İŞKUR'un iş bulma kapasitesine duyulan güvensizlikle açıklanabilir. Kendi imkanları ile de iş arayan tüm işçilerin İŞKUR'a başvurması gereklidir.

SGK Mart, 2019 İstatistiklerine göre Türkiye'de aktif sigortalı çalışan sayısı 22 milyon 21 bin kişidir. 2017 yılında 22 milyon 280 bin kişi olan bu sayı 3 yıl içerisinde herhangi bir artış göstermemiştir. TÜİK verileri ile de çelişen bu veri doğru sayılsa bile COVID 19 etkisiyle aktif sigortalı sayısında 500.000-1.500.000 azalış tahmin edilmektedir. Bu mutlak azalış hem işsizlik fonu gelirlerinde hem de sosyal güvenlik sistemi prim gelirlerinde mutlak bir azalışa yol açacaktır.

Yoksulluğun Kısır Döngüsü Devam Edecek

Türkiye'de resmi yoksul sayısı TÜİK verileriyle 2018 yılı için 22,7 milyon kişi olarak açıklanmıştır. 2018 yılında yaşanan krizin etkisi, artan işsizlik ve nüfus artışı nedeniyle bu sayısının kesinlikle arttığı da ifade edilebilir. 2020 yılı son çeyreği itibariyle yoksulluk içinde olan veya yoksulluk tehdidi altında olan kişi sayısı 40 milyona yaklaşmıştır.

COVID-19'un yoksulluk istatistiklerine etkileri resmi olarak çok geç olarak 2021 yılının sonunda açıklanacaktır. Resmi olarak gini katsayısı ve lorenz eğrisinin 2020 yılı ve bölgesel görünümü 2021 eylül ayında açıklanacaktır. Bu nedenle yoksulluk göstergesi olarak aşağıdaki veriler kullanılmalıdır. Yoksulluğun en önemli nedeni 83 milyon nüfusun varlığına karşın 27 milyon bandının altında kalan istihdam verisidir. Yani ortalama 1 kişi çalışıp en az 3 kişinin geçimini sağlamaktadır. Reel ücret düzeylerinin düşüklüğü, kayıtdışı istihdamın 10 milyon bandında olması, bölgesel eşitsizlik ve iç göç, mülteci emeği sömürüsü ve 7 milyon işsiz varlığı "yoksulluğun kuşaklar arası kısır döngüsüne" yol açmaktadır.

SGK Mart ayı istatistik bülteni verilerine göre GSS kapsamında ("yeşil kartlı olarak ifade edilirdi") olan nüfus 2019 yılı sonuna göre artış göstermiştir. 214.853 kişilik artış gösteren bu sayı bir yoksulluk artışı göstergesidir. GSS priminin devlet tarafından ödenmesinin şartı hanede kişi başına düşen gelirin asgari ücretin (2.324 TL) 3'te 1'inden daha düşük (775 TL'den daha düşük) olmasıdır. Bu sayı Türkiye genelinde 9 milyon 315 bin kişiye yükselmiştir. Türkiye nüfusu içerisinde yüzde 11 olan bu oran bölge illerinde yüzde 30'un üzerindedir. Ağrı'da her iki kişiden biri bu

durumda iken Muş (% 45), Urfa (% 44) Van ve Şırnak (% 40) gibi illerde de dramatik oranlardadır. Covid-19 nedeniyle bu kapsamdaki nüfus özellikle Kürt illerinde artış gösterecektir.

Borçluluk- Bütçe Açıkları-İflaslar Döngüsü Devam Edecek

Türkiye’de kamu sektörü, özel sektör ve hanehalkı borçluluk durumu düzenli olarak artmaktadır.

2020 yılı içerisinde nisan ayı sonu itibariyle “genel bütçe finansmanı için” Hazinesinin net 120 milyar TL borçlandığı açıklanmıştır. Mayıs ayında ilave 20 milyar borçlanacağı ve Haziran-Ağustos döneminde de borçlanmanın 82 milyar olacağı kamuoyuna duyurulmuştur. Haziran-Ağustos döneminde iç borç servis oranı 100 birimlik borç için 134,2 olacaktır. İlk 4 ayda 48 milyar TL faiz ödenen Türkiye bütçesinin COVID-19 nedeniyle borçlanma hedefleri aşılabacaktır ayrıca vergi gelirleri düşecektir. Şubat-Mart-Nisan aylarında 95,3 milyar açık veren Türkiye bütçesinde Ocak ayındaki 22 milyarlık fazla nedeniyle 2020 açığı ilk çeyrek açığı 72,6 milyar TL olarak açıklanmıştır. Türkiye’nin borçluluk durumunda en önemli sorunlardan biri de “kur şokları ve kur yükselişlerinin” etkisidir. Türkiye’nin net borcu 2019 yılı sonu itibariyle GSYİH’nin yüzde 58’ine denk gelen 437 milyar dolardır. Söz konusu borcun 123,6 milyarı kısa vadeli. 2020 yılı içerisinde devam eden ekonomik kriz ve COVID-19 etkisiyle, GSYİH daralacağı ve borçlanma miktarı artacağından borç/GSYH oranı da yükselecektir. Kısa vadeli borçların yüzde 88’i uzun vadeli borçların yüzde 98’i dövize endeksli borçlanmadır. Dolar kurunun bir yıl içerisinde 6,80 bandından 7,80 bandına gitmesi durumunda kur etkisiyle Türkiye borcu bir yılda “durduk yerde” 120 milyar TL’nin üzerinde artacaktır. Özel sektörün dövize endekli borçlu olması

bu borç çevrim sorununu yapısal bir duruma çevirmektedir. İşletmeler “iflas ile borç ödeme için çalışma ikilemindedir”. 437 milyar dolarlık borcun yüzde 37’si kamunun yüzde 63’ü özel sektöründür. Cari açık ve dövize endekli borç yükü nedeniyle COVID-19 döneminde TCMB (döviz) rezervlerinin yeterliliği tartışması yaşanmıştır. 2019 yılı sonuna göre TCMB rezervleri toplamda yüzde 20,59 oranında azalmıştır. Türkiye CDS puanı (yani Credit Default Swap/Kredi Temerrüt Takası) dış borçlanmasını aşırı maliyetli hale getirmektedir. Rahip Bronson’a yönelik hukuksuzluk sonucunda ortaya çıkan kriz sonrası; “en riskli ülkeler arasına düşen” Türkiye’nin CDS primi o dönemde 550 baz puana yaklaşmıştı. COVID 19 döneminde bu sınır aşılmış ve 570 bandı da aşılmıştır. 2018 kur şoku nedeniyle 7,24 bandına yükselen dolar COVID-19 döneminde 7,27 bandına çıkmıştır. CDS risk primi yüksekliği nedeniyle yaklaşık 5 aydır dış borçlanma yapılamamaktadır. Türkiye dahil gelişmekte olan ülkelerin ortalama CDS puanı 250 bandı altında iken TR bu konuda ayrılmakta ve Pakistan, Ukrayna, Mısır, Arjantin ve Venezüella gibi ülkelerle birlikte sonlarda yer almaktadır. Türkiye’de; “Bankalar, Finansman Şirketleri, Faktöring Şirketleri ve Finansal Kiralama Şirketleri Tarafından Bildirimi Yapılan Nakdi Krediler (Borçlar) Mart sonu itibariyle önceki yıl aynı dönemine göre yüzde 14 artış gösterirken 2019 yılı sonuna göre yüzde 9 artmıştır. Ancak bu kapsamda “Tasfiye Olunacak Alacaklar (TOA)” geçen yılın Mart ayı verisine göre yüzde 49 artış

gösterirken 2019 yılı sonuna göre ise yüzde 5 artış göstermiştir. 2019 yılı sonuna göre TOA artış oranının düşük olma nedeni bu kapsamdaki takibe düşme süresinin 90 günden 180 güne çekilmiş olmasıdır. Hâlihazırda bankaların donuk alacaklarına ilişkin 90 olan asgari gecikme süresi 31 Aralık 2020 tarihine kadar geçerli olmak üzere 180 güne çıkarılmış, gecikme süresi 180 güne kadar olan kredilerin birinci ikinci grupta izlenmesine imkân tanınmıştır. Bu nedenle, salgın sonucunda finansal piyasalarda yaşanan oynaklıkların ve iktisadi faaliyetlerdeki zayıflamanın aktif kalitesinde yaratabileceği olumsuz etkiler gecikmeli olarak gözlemlenebilecektir.

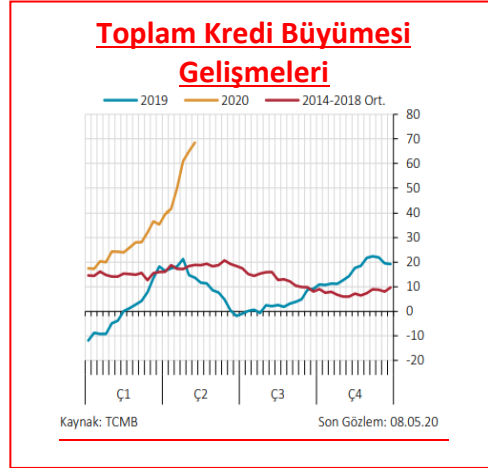
Borçluluk hanehalkları ve bireyler düzeyinde de yükselmektedir. Mart ayı sonu itibarıyla bireysel olarak 32,1 milyona yakın kişi bankalara 659 milyar TL borçludur. Son 1 yıl içerisinde borçlu sayısı 1 milyon 171 bin kişi (yüzde 3,7 artış), borç miktarı da yüzde 20,5'lik artışla 659,2 Milyar TL olmuştur.

16 Mart itibarıyla işletmelerin kapanması ve sokak yasakları nedeniyle ekonominin durması nedeniyle borç/kredi istatistiklerinde COVID-19 etkisinin esas olarak Nisan-Mayıs aylarında gözlemlenebileceğini ve TOA miktarının ise 2021 yılı ilk dönemin net olarak ortaya çıkacağını ifade edebiliriz.

COVID-19 nedeniyle firma ve hanelerde “kredi borçlanmasında” bir tür “patlama” yaşanmıştır. Yanda TCMB Finansal İstikrar Raporu’ndan alınan grafik 2020 yılı kredi/borçlanma durumunu açıkça göstermektedir.

Ekonomi Küçüldü-Üretim Ve Yatırımlar Azaldı

2020 yılının ilk çeyrek büyüme verileri 29 Mayıs 2020 tarihinde açıklandı. 2. Dönem (Nisan-Mayıs-Haziran) verileri 31 Ağustos 2020 tarihinde açıklandığında COVID-19 etkisi dana net görülecektir. Ancak ilk çeyrek verisi geçen yılın baz etkisi ve beklentilerin aksine düşük gerçekleşmiştir. Önceki çeyreğe göre 0,6 büyüyen ekonomi geçen yıl aynı döneme göre de yüzde 4,5 büyüme göstermiştir. Ancak söz konusu büyüme kamu harcamaları ile şişirilmiş bir büyümedir. Önceki döneme göre yatırımlar, inşaat sektörü ve ihracat alanı azalış göstermiştir. Ayrıca 2019 son çeyreğindeki yüzde 6'lık büyüme bu dönemde düşüş göstermiştir. Nisan-Mayıs ayların büyük oran kapalı geçiren Türkiye ekonomisinde geçen yılın baz etkisine rağmen 2. Dönem büyümesinin çift haneli bir daralma göstereceği tahmin edilmektedir. Yıllık bazda pozitif büyüme olasılığının azaldığı bu süreçte nüfus artışı ile birlikte kişi başına düşen gelirin bu yılda azalacağı kesinlikle ifade edilebilir.

gün

ve

KOBİ'ler ve Pandemi: Daha Fazla Borçlanma, Daha Fazla Geleceksizlik

Türkiye ekonomisinde KOBİ'ler ara malı üretimi ve büyük endüstrilere çeşitli girdiler yaratmak üzere örgütlenmişlerdir. Bu sebeple nitelikli iş gücü, pazar ve teknolojiye erişimin yanı sıra finansman kaynaklarının artırılması hayati önemdedir. Yine Türkiye ekonomisi bir KOBİ bahçesidir. Teknoloji yoğun üretim olmadığı ve büyük sanayi üretim gelişmediği için KOBİ'ler ekonominin omurgasını oluşturmaktadır. Türkiye'deki toplam istihdamın, yaklaşık yüzde 70-75'i KOBİ'ler tarafından sağlanmaktadır.

SGK Ocak 2020 verilerine göre Türkiye'de işyeri sayısı 1 milyon 868 bin iken bu işyerleri içerisinde çalışan sayısı 250 ve üzeri olanların sayısı sadece 5 bin 31 tane. Yani Türkiye'de her bin işyerinden 997'si 250 veya altında çalışanı olan ve cirosunun büyüklüğüne göre KOBİ statüsünde olan işletmelerdir. Sigortalı çalışanların yüzde 80'i bu kapsamdaki işletmelerde çalışmaktadır.

Pandemi Öncesi KOBİ'ler

Türkiye'de, Eylül 2019 verilerine göre KOBİ sayısı 1 yılda 24 bin azalarak 1 milyon 857 bin olmuştur. Son bir yıl içerisindeki KOBİ istihdamı ise yaklaşık olarak 451 bin kişi azalmıştır. Bu sebeple kriz anlarında en çok istihdam kaybı KOBİ'lerde görülmektedir. 2018 Ağustos ayında yaşanan 'döviz krizi' sonrası faiz oranları da hızla yükselmiş ve bu yükseliş hem döviz borcu yüksek olan firmaları hem de kredi kullanmak zorunda olan işletmeleri zor durumda bırakmıştır. Yüksek faiz artışı, TL ile verilen kredilerin çökmesine neden olmuştur. Kredi çöküşünün en önemli sonucu ise ekonomik daralmanın hızlanması olmuştur. Küçük ve orta ölçekli işletmelerde (KOBİ) borç miktarı artarken, faaliyetlerini devam ettirebilmek için daha çok borçlanmak zorunda kalan binlerce KOBİ/işletme borcunu çeviremediği için batmıştır.

Takipteki KOBİ sayısı ise son bir yılda, Kasım 2019 itibarıyla, 337 bin 210'a çıkmış ve KOBİ'lerdeki batık kredi miktarı da 2019 yılında, son bir yıla göre, yüzde 50 artmıştır. 2019 yılında Bankacılık sektörü tarafından kullanılan 2.654.370 Milyar TL'lik kredinin 615 Milyar TL'si KOBİ'ler tarafından kullanılmıştır. 2019 yılında KOBİ'lerin takibe düşen kredi miktarı, Aralık 2019 itibarıyla, ise 62,5 milyar TL olmuştur. Bu rakam toplam krediler içerisinde %23 gibi bir orana tekabül etmektedir ve bu oran Türkiye'deki kayıtlı istihdamın, yaklaşık, %80'ini gerçekleştiren KOBİ'lerin ciddi bir finansman sorunuyla karşı karşıya olduğunu da göstermektedir.

KOBİ'ler pandemiye büyük bir borç yükü altında girdi. 2019 yılı sonu itibarıyla KOBİ'lerin kredi borcu 615 milyar TL'nin üzerinde açıklanmıştır. Türkiye'de yapısal ve periyodik krizler nedeniyle zaten borç çevriminde KOBİ'ler sorun yaşamaktaydı. Özellikle 2018 yılında yaşanan kur krizinden sonra birçok KOBİ'nin bankalara olan borcunu ödemekte sorun yaşadığı bilinmekteydi. Toplam kredilerde batık oranı olarak ifade edilen oran son bir yıl içerisinde düzenli olarak artmaktaydı.

Türkiye'de ekonomik daralmanın getirdiği dönemsel sorunların yanı sıra KOBİ'lerin yaşadığı yapısal birtakım sorunlar da vardır. Bu sebepleri şu şekilde sıralayabiliriz: Ticari bankaların KOBİ'lere finansman sağlama konusunda zorluklar çıkarmasıyla birlikte rekabet gücünün azalması,

KOBİ'lerin yeterince kurumsallaşamamaları, Ar-Ge ve inovasyon imkanlarının sınırlı oluşu, işgücündeki vasıflı eleman eksikliği, teşvik ve desteklerin yeterli olmaması, teknolojik yatırımların eksikliği, markalaşma kabiliyetinin yetersiz kalması.

Pandeminin Esnafa Etkileri

Yapılan bir araştırmaya göre Türkiye'de ilk vakanın görüldüğünün ilan edildiği 11 Mart 2020'den bu yana işletmesini aynı süreklilikte açan esnafın oranı sadece %15. Yarı zamanlı açanlar ise %35. Pandemiden etkilenmeyenlerin oranı sadece %2,5. Kalan esnafın etkilenme dereceleri ise çalışanlarını çıkarmak zorunda kalma, maaşları, kiralari ve borçları ödeyememe gibi sonuçlar arasında değişmektedir. Çalışanlarını çıkarmak zorunda kalan esnafın oranı %75. Bu süreçte verildiği iddia edilen çeşitli devlet desteklerinden yararlanan esnafın oranı sadece %4,5.

Pandeminin KOBİ'lere Etkileri

Öncelikle küresel ölçekte, pandemi tedbirlerinin "büyük işletmeleri" öncelemesi sebebiyle KOBİ'ler için zor günlerin büyüyeceğini öngörebiliriz.

Korona krizi nedeniyle ekonomik faaliyeti tamamen veya kısmen durdurulan bazı işletmelere bakıldığında (Tiyatro, sinema, gösteri merkezi, konser salonu, nişan ve düğün salonu, çalgılı ve müzikli lokanta, kafe, gazino, birahane, taverna, kahvehane, kiraathane, kafeterya, kır bahçesi, nargile salonu, nargile kafe, internet salonu, internet kafe, her türlü oyun salonları, her türlü kapalı çocuk oyun alanları (AVM ve lokanta içindekiler dahil), çay bahçesi, dernek lokalleri, lunapark, yüzme havuzu, hamam, sauna, kaplıca, masaj salonu, SPA ve spor merkezleri, berber, kuaför ve güzellik salonları, şehirler arası ulaşım işletmeleri, özel eğitim ve rehabilitasyon kurumları, şehir içi ulaşım işletmeleri/esnafı, misafirhaneler, ...) büyük çoğunluğunun KOBİ olduğu görülmektedir.

Pandemi ile birlikte KOBİ'lerde istihdam kaybı yaşanmaktadır. AÇSH Bakanlığının 20 Nisan 2020'de açıkladığı veriye göre 269 bin firma kısa çalışma ödeneği için başvuruda bulunmuş bu kapsamda kısa çalışma ödeneği talep edilen işçi sayısı 3 milyon 45 bin kişi olarak açıklanmıştır. KÇÖ başvuruları devam etmektedir. Bu kapsamdaki başvuruların 400 bin firmaya ulaşması durumunda işini kaybetme riski olan çalışan sayısının 4,5 milyonu aşacağını tahmin etmekteyiz. Kısa çalışma ödeneği koşullarını (Son 3 yıl içerisinde 450 gün, son 60 gün içerisinde ise kesintisiz gün prim şartları) taşımayan işçiler için getirilen ücretsiz izin çalışması kapsamındaki başvuru ve hak eden sayısı henüz açıklanmamışsa da bu kapsamın KÇÖ'den az olmayacağı öngörülmekte ve 4-5 milyon çalışana kapsayacağı ifade edilmektedir. Yani pandemi ile birlikte istihdam kaybının 10 milyonu geçeceğini ifade edebiliriz.

Pandemi tedbirleri neticesinde KOBİ'ler üretmiyor ama sabit giderleri devam ediyor. Resmi verilerle faaliyetleri "tamamen" kapatılan işletme sayısı 200 binin üzerindedir. Faaliyeti kısıtlananlar ile birlikte bu sayının 700 bin ila 1 Milyon işletmeye çıktığı tahmin edilmektedir. Özellikle kira ve aidat giderleri, sosyal güvenlik primleri, elektrik/su/internet/doğalgaz faturaları (Önemli bir kısmı sabit gider olarak devam etmektedir), muhasebe ve yönetim giderleri; faaliyetler tamamen veya kısmen durdurulmuş olsa da pandemi boyunca devam etmiştir.

KOBİ'ler Pandemiyle Daha Çok Borçlanıyor

Pandemi nedeniyle işletmelerin daha çok borçlandığı ve Kredi Garanti Fonu kapsamında zaten borçlu olan işletmelere 107 milyardan daha fazla borç verildiği açıklandı. 120 bin firmaya verilen bu kredilerin çok önemli bir bölümünün büyük ölçekli firmalara verildiği biliniyor. Finansman tahsis edilen firmaların yüzde 96'sının KOBİ olduğu açıklanmışsa da 107 milyarın ne kadarının KOBİ'lere verildiği açıklanmadı. Fakat pandemi tedbirleri kapsamında KOBİ'lerin daha fazla borçlandırıldığı açıktır. Krediler dışında birçok firmanın çek ve senet işlemlerinde sorun yaşayacağı bir dönemin içinden geçmekte olduğumuz da belirgin hale geldi.

Devlet Alacağından Vazgeçmiyor ve Pandemi Sonrası Yükümlülükler Artıyor

Korona krizi nedeniyle kapalı olan işletmelerin vergi ve prim borçlarının bir kısmının bildirim ve ödeme süreleri ileri bir tarihe ertelenmiştir. Bu kapsamda tahsilatı ertelenen kamu alacaklarının kısa vadede ciddi bir bütçe açığına yol açacağı gerçeği bir yanda dururken öte yandan işletmeler açısından da faaliyete başlamaları durumunda ilave bir ödeme olarak durmaktadır.

Bu bağlamda;

Teşvik ve kurtarma paketlerinin kapsamı sadece KOBİ'lerle sınırlandırılmalı, tekel niteliğindeki işletmelerin bu süreçte teşviki sınırlandırılmalıdır. KOBİ'ler için, kapalı kalınan dönemlere özgü, sabit giderleri destekleme teşviki düzenlenmeli. Elektrik, su, doğalgaz ve internet faturaları salgın boyunca olmak kaydıyla alınmamalıdır. KOBİ'lerin bankalara olan borçları sıfır faizle yeniden yapılandırılmalıdır. KOBİ'lerin 2020 yılı vergi ve prim borçları sıfır faizle 36-48 ay vadeli yapılandırılmalıdır. Kriz sonrası faaliyetlerine devam eden işletmelere enerji ve istihdam teşviki sağlanmalıdır. KOBİ'lere doğrudan nakdi yardımın yanı sıra, teknolojik alt yapıyı geliştirecek teşvik ve destekler sağlanmalıdır.

Netice itibarıyla KOBİ'lerin Türkiye ekonomisinin omurgasını oluşturduğu gerçeği unutulmamalıdır. Bu ana bileşenin borçlu oldukça iktidara bağımlı kalacağı ve iktidarın her türlü propagandasından etkilenebileceği açıktır. Bu sebeple, en temelde, KOBİ'leri borç karabasanından kurtarabilecek politika önerilerine yoğunlaşmak önemlidir.

Kürt Kentlerinde Ekonomik Dip Kriz

Türkiye, koronavirüs pandemisi öncesi, derin bir ekonomik kriz yaşıyordu. Türkiye'de yaşanan kriz, Kürt kentleri açısından iki kat daha derin boyuttaydı. Bölgenin iktisadi sömürüye maruz kalması her makro-mikro ekonomik veri açısından apaçık görünmekteydi. 2008-2019 yıl-ları arasında Kürdistan'dan batıya 1 milyon 468 bin kişi göç etmesine rağmen Kürt kentlerindeki işsizlik hep yüksek oranlarda seyretti. Yanı sıra Kürt kentlerine dair iktidarın savaşı politik tercih olarak devreye koyması krizi derinleştiriyor. Sadece 2015 yılı sonrası başlayan çatışmalardan ötürü en az 50 bin esnafın kepenk indirdiği biliniyor.

Dolayısıyla iktidarların savaşı önceleyen politik tercihleri manzarayı doğrudan etkiliyor. Bu tercihler nedeniyle, Kürt kentlerindeki iktisadi dip kriz katmerlendi. Savaştan ötürü yayla ya-sakları,

sınır kapılarında uygulanan engelleyici politikalar, OHAL uygulamaları, kentlerin askerileştirilmesi, yatırım zeminlerinin yok edilmesi, Batı'ya göçü zorlayan yerinden etme politikaları vb. çok sayıda durumun bileşmesiyle Kürt kentlerindeki kriz tarihsel olarak dip dalga şeklinde seyretti.

Pandemi Öncesi Yaşanan Ekonomik Dip Kriz!

İller arası yaşam endeksi sıralamasında Kürt kentleri son sıralardadır. Kürt kentlerinde yaşıyan nüfus, toplam nüfusun yüzde 18'i iken (15 Milyon 106 bin) 15 üzeri nüfus içerisinde bu oran yüzde 16'ya düşmektedir (9 Milyon 842 bin). Bu kentlerde nüfus oranlarına rağmen işyeri sayılarında oran yüzde 8'e kadar düşmektedir (155 bin, SGK, 2020-Şubat). Kürt kentlerinin te-mel işletmeleri "esnaf işletmeleri" niteliğinde olmasına rağmen Kürdistan esnaf sayısının ülkeye oranı sadece yüzde 14'tür (254 bin, TESK, Mart-2020). Türkiye'nin işgücünün yüzde 14'ü (4,7 Milyon, TÜİK, 2019) Kürt kentlerinde iken, istihdamın yüzde 13'ü, sigortalı çalışanların yüzde 12'si aynı kentlerdedir. Sigortasız çalışanların yüzde 20'si ve işsizlerin yüzde 20'si bu kentlerde-dir. En yüksek işsizlik oranları da Kürt kentlerinde olup ortalama yüzde 20-30 bandındadır. Kadınlarda bu oran yüzde 43'e kadar yükselmektedir.

Yine SGK verilerine göre her iki yoksuldan biri Kürt kentlerinde yaşamaktadır. GSS primi "ödeyemeyecek kadar gelirsiz ve servetsiz" olanlar için sosyal güvenlik primi genel bütçeden karşılananların yüzde 49'u bu kentlerdedir. GAP Bölgesi tek başına yoksulların yüzde 30'unu içermektedir. Kürt kentlerindeki işsizlere yönelik herhangi bir ödenek veya etkili bir yardım programı yoktur. Ülke genelinde işsizlik ödeneği hak edenler içerisinde Kürt kentlerinin payı sadece yüzde 10'dur. İşsizlik oranı Türkiye genelinde 2019 yılı için 13,7 olarak açıklanmışken bu oran Güneydoğu Anadolu (TRC) bölgesinde yüzde 22,4 olarak açıklanmıştır. Ülke geneli istihdam oranı yüzde 45,7 iken GAB'da bu oran 35,7'dir. Yine işgücüne katılma oranı ülke geneli için yüzde 53 iken bu Kürt kentleri için yüzde 46,1'dir. Yoğun kayıt dışılık, ücretsiz aile işçiliği ve mevsimlik işçiliğe rağmen Kürt kentlerinde istihdam oranları düşük işsizlik ise çok yüksektir.

Benzer şekilde, Kürt kentlerindeki iktisadi etkinlik de diğer bölgelere göre oldukça zayıftır. Kürt kentlerindeki toplam esnaf sayısının 238 bin, diğer kentlerdeki esnaf sayısının 1 milyon 537 bin olması iktisadi etkinliğin zayıflığının göstergelerinden biridir. İktisadi etkinliğin yanı sıra sosyal yardım verileri de Kürt kentlerindeki yoksulluğa işaret ediyor. Bilindiği üzere, Türkiye'de 43 farklı sosyal yardım uygulaması bulunmaktadır. 2019'da sosyal yardım harcamaları için ayrılan kaynak 62,1 milyar TL iken 2020 bütçesinde bu rakam 69,5 milyar TL'ye çıkarılmıştır. Sosyal yardımların büyük bir kısmı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından yapılmaktadır. Sosyal yardımların bölgede iki yansması söz konusu. İlki sosyal yardımlar bölgede "sisteme bağla(n)ma" olarak politik bir stratejinin parçası olarak kullanılıyor, ikinci olarak sosyal yardım dağıtımları yapılırken HDP'liler ve muhalifler dışarıda bırakılmakta, devlet-iktidar yandaşlarına öncelik verilmektedir.

Pandemi ile Dip Kriz Katmerlendi!

Görüldüğü üzere, Kürt kentleri hem tarihsel sömürü hem de güncel politik tercihler nede-niyle ekonomik krizi süreklileşmiş bir dip kriz şeklinde yaşamakta. Koronavirüs pandemisi nede-niyle Kürt kentlerinin nüfusunun ve iş yerlerinin büyük çoğunluğunu kapsayan Mardin, Urfa, Diyarbakır, Antep, Erzurum ve Van büyükşehirleri başta olmak üzere bütün kentlerde var olan yoksulluk ve işsizlik krizi derinleşti. Pandemi krizinin etkisiyle son iki ay içerisinde uygulanan 11 günlük sokağa çıkma yasağı, 20 yaş altı ve 65 yaş üzeri nüfus için getirilen kısıtlama, İçişleri Ba-kanlığı ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler bakanlığı başta olmak üzere genelgelerle kapalı tutulan işletmeler ve fiili olarak kapanan işletmeler etkisiyle Kürt kentlerinde olan işsiz sayısının (907 bin) kalıcı bir şekilde en az yüzde 35 artma riski taşıdığı, 300-600 bin işsiz daha açığa çıkacağı ve bu kentlerde işsiz sayısının 1,2 Milyon-1,5 Milyon bandına yükselme riski taşıdığı gözlemleniyor.

Resmi veriler olmamasına rağmen Kürt kentlerinde 100 binden fazla esnaf ve işyerinin koronavirüsten etkilendiğini ifade edebiliriz. Fakat bunun yanı sıra Kürt kentlerinden dışarıya giden yaklaşık 60-80 bin mevsimlik işçinin, 50-80 bin turizm işçisinin, 100 binden fazla inşaat işçisinin de bu kentlerin işsizlerine dahil olacağı bir dönem yaşanıyor. Ülke genelinde 2018 yılın-da yaşanan kur şokundan sonra inşaat sektörü krizinin etkisiyle başlayan “Ters Göç Dalgası” pandemi krizinin etkisiyle yeni bir aşamaya geçmiş durumda.

Bu bağlamda;

Tüm bu verilerden hareketle, ilk yapılması gereken Türkiye’de bölgesel eşitsizliğin tarihsel ve güncel açıdan görünür kılınmasıdır. Bu görünülükten sonra iktidarın savaşı politik bir tercih olarak seçtiği ve buna son verilmesi gerekliliği apaçık ortadadır. Türkiye genelinde demokrasi, hukuk ve adalet ekseninde bir yönetim rejiminin oluşmaması hem Türkiye’de hem de iki kat olarak Kürt kentlerinde ekonomik krizi derinleştirdiği vurgulanabilir.

Yapısal değişim açısından Türkiye’de uygulanan “merkezi ekonomi” uygulamasına son verilerek “Bölgesel Ekonomi Modeli”nin tartışmaya açılarak devreye konması için rıza üretecek politikalar üretilmesi gerekmektedir. Acil şekilde yapılması gereken adımların başında yay-la/mezra yasaklarının kaldırılması ve tarım/hayvancılığın reel olarak desteklenmesi gelmekte. Es-naf açısından sicil affı sağlanması ve borçlu olan işletmelerin borçlarının (vergi, prim ve banka) faizsiz olarak yeniden yapılandırılması iktisadi aktivite için şarttır. Yanı sıra Kürdistan’da reel üretim yapan işletmelerin destek ve teşviklerinin kayıtlı istihdam şartına bağlanması işsizliğin azaltılması ve yerinden edilmelerin iktisadi zor boyutunun aşılması açısından fayda sağlayacaktır. Yine Kürt kentleri ekonomisinin can damarı olan sınır kapılarındaki ticarete dair engellerin kaldırılması ve sınır kapılarının tamamen açılması sağlanmalıdır. Kürt kentlerinde gerek yurttaş gerekse de esnaf ölçeğinde üretilen değere el koyma aracı haline gelen bankalarla ilişkiler yeniden düzen-lenmek zorunda. Bu kapsamda, bankalara ve devlete olan borçların faizleri istihdam şartına bağlı olmak üzere silinmeli ve sıfır faiz-uygun yapılandırılmalıdır.

Nihayetinde, Kürt kentlerindeki ekonomiye dair dip krizin hem güncel-acil önlemler hem de yapısal önlemler açısından bir an evvel devreye konmalı, bu kentlerde yaşayan yurttaşlar ve esnaf bir bütün olarak çöküş yaşamadan gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Bir “Lütuf” Olarak Pandemi: Totaliter-Korporatist Rejime Doğru Mu?

Koronavirüs salgını ile mücadele döneminde AKP iktidarının en ilginç adımlarından biri üç paket ha-linde çıkarılan “ek gümrük vergileri”nde artış oldu. İktidar çevreleri tarafından ek gümrük vergilerinin sebebi “yerli üretimi geliştirmek” olarak açıklansa da bir yandan salgını fırsata çevirme amacı taşıyan ürünlere ek vergi konması diğer yandan düşük teknoloji gerektiren ürünlere ek vergi konması farklı tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bunun yanı sıra gümrük vergileri, ulus-devletler ile küreselleşen dünya-ekonomisi açısından önemli politikalara işaret etmektedir. Dolayısıyla gümrük vergileri sadece maliye-vergi politikalarını değil, aynı zamanda post-salgın dönemi ekonomi politik mimarisinin ana hatlarını da gösterme potansiyeline sahiptir.

Ek Gümrük Vergisi Paketleri

İlk vergi artırımını 18 Nisan 2020 tarihinde gerçekleştirdi. Binlerce ürüne yüzde 5 ile yüzde 50 arasın-da ek vergi yüklendi. Bu artırımda oyun konsolları gibi kalemlerdeki yüzde 50 gümrük vergisi artışı iktidarın “krizi fırsat” olarak kullanmak istediğine işaret ediyordu. Bu artırımda çoğunlukla düşük tek-noloji gerektiren kauçuk, iplik, aydınlatma cihazı, golf sopası gibi ürünlere çeşitli oranlarda vergi geti-rildi.

İkinci vergi artırımını 11 Mayıs 2020 tarihinde gerçekleştirdi. Resmî Gazete'nin mükerrer sayısında yayımlanan ithalat rejimi kararına ek karar ile yüzlerce sayıda ürüne 30 Eylül 2020'ye kadar geçici yüzde 30'a kadar, bu tarihten sonra ise yüzde 25'e kadar değişen oranlarda ek gümrük vergisi uygulandı. İkinci artırım paketinde yer alan ürünlerin kahir ekseriyeti düşük teknoloji gerektiren ürünlerdir.

Üçüncü vergi artırımını 20 Mayıs 2020 tarihinde gerçekleştirdi. Resmî Gazetede yayımlanan yeni Cumhurbaşkanlığı kararına göre, 800'den fazla ürüne ek gümrük vergisi getirildi. Temel araçlar ve düşük yoğunluklu teknoloji isteyen ürünlerden oluşan bu artırıma göre 30 Eylül 2020'ye kadar yüzde 30'a varan oranlarda, 1 Ekim 2020'den itibaren ise 10 puana kadar daha düşük oranlarda uygulanacak.

Totaliter-Korporatizmin Mekânı ve Arzusu: İzole Üretim Üsleri ve Çin'e Alternatif

MÜSİAD tarafından hazırlıkları yapılan ve iktidar tarafından desteklenen İzole Üretim Üsleri, binlerce emekçinin aileleri ile birlikte dış dünyadan yalıtık şekilde çalıştırılmasını öngörmektedir. Kuşkusuz ki, bu projeyi izleyecek adım “hukuk dışı alanlar”ın oluşturulmasıdır. Bu yönüyle “toplama kampları” örneği ile karşı karşıyayız.

Koronavirüsün Çin'de ortaya çıkması ve Çin-ABD arasındaki suçlamaların artması ile gerilimler arttı. Bu gerilimlere ek olarak Avrupa başta olmak üzere birçok bölgeden insanların uzun süre Çin'deki üretime karşı güvensiz olacağı gerçeği “dünyanın atölyesi” diye adlandırılan Çin'in

atölyelerinin özellikle “düşük teknoloji yoğun emek” harcayan kısımlarına Türkiye taliptir. Bu sebeple ek vergilerle içeride üretimi zorluyor diğer yandan ise bu durumu oluşturacak şekilde totaliter emek reji-mini devreye sokuyor.

Elbette sadece ek gümrük vergileri üzerinden iktidarın post-salgın dönemine dair ekonomi tahayyülü-nü çözmek mümkün değildir. Fakat gümrük vergileri özgün ağırlıkları ve işaret ettikleri ekonomi poli-tik açısından oldukça önemlidir. Bu yönüyle emek ve doğa sömürsü üzerinden şekillenen totaliter yönelimin siyasi ve sosyal ayaklarının da uyumlu şekilde oluşturulmak isteneceğine kuşku yok.

İktidarın Yönelimine Dair Olası Beklentiler

Ek vergiler ve “kendine yeter ekonomi” üzerinden bakıldığında, ithal ikameciliğin kısmi olarak devreye girmesinin politik riskleri arttırdığı ifade edilebilir. Ekonomi ve siyasi alanları hem birbirini etkileyen hem de özerk alanlar olarak analize katarsak, iktisadi içe kapanmanın aynı zamanda siyasi ve kültürel kapanmaya da ivme katacağını belirtebiliriz. Bu içe kapanma eğilimi, dışarıda siyaset, insan hakları, hukuk gibi alanlarda dışlanan rejim açısından kapitaliz-me daha sıkı bağlanarak diğer dışlanma alanlarının tolere edilebilirliğini artırma fırsatıdır.

Yani 2. Dünya Savaşı sonrasında yüksek gümrük duvarları ve özellikle üretim sürecinin ithal mallar yerine ulus-devlet içi kaynak ve imkanlarla gerçekleştirilmesi politikaları olarak ithal ikameci sistemin klasik versiyonunu tekrardan aynı şekilde hayata geçirmek hayli zor. Fakat 1980’lerle birlikte tüm dünyada hız kazanan neoliberal serbest ticaret rejiminin de koronavirüs öncesi şekliyle uygulanabilir olması olası görünmüyor. Dolayısıyla düşük teknolojili ürünlerde içe yeten ama ihracatı da düşünen -emek sömürsü pahasına- neo-ithal ikameci anlayışa ekle-nen finansal açıdan dışarıya bağımlılığı süren “karışık” iktisadi mimarinin devreye konacağını ifade edebiliriz.

Emekçilere karşı baskı araçları ve toplama kampları devrede iken halkın büyükçe bir kesimine de yeni vergiler getirilebilir. Yeni vergiler hem iktidarın ekonomi maliyetlerini halka yüklet-mek hem de halkın geçimini daha zor koşullar altında bırakarak meşguliyetin geçim-yaşam mücadelesine verilmesini sağlayabilecek iki avantaj opsiyonu söz konusudur.

Uç opsiyon olarak iktidarın ekonomideki kötü gidişatı engelleyememesi ve halkın itirazının yükselmesi durumunda iktidarın dilinden düşürmediği “Tekalif-i Milliye” kararlarının bir benzeri olarak “Milli Koruma Kanunu” gibi özel kanunlar çıkarılabilir.

Totaliter Korporatizme doğru gittiğimizi gösteren ek gümrük vergileri, MÜSİAD ile ortaklaşarak devreye konan “emekçilere toplama kampları” projesinin yanı sıra AKP iktidarı uzunca bir süredir yandaş şirketlere “pastanın tamamını” dağıtıyordu. Bunla da kalmayıp Totaliter-Korporatizme işaret eden uygulamaları devreye koyuyor. Devlet-Şirket arasında kurulan bağda, emekçi sömürsüne dayanan proje ve yasama-yatırım ortaklıkları, ihale yoluyla rant üzerinden sermayelendirme, batık yandaşları kamu eliyle kurtarma, kamu-özel ortaklıkları, vergi afları gibi şirket lehinde, devletleşmiş parti için “havuz medyası” oluşturma, kar ortaklıkları gibi iktidar lehinde bir ilişki, devlet-şirket bütünleşmesinin gerekli sac ayaklarının oluş-tuğunu gösteriyor.

Pandemi Döneminde Ekonomik Destek Paketleri, Vergiler ve Kararlar

İlk olarak 18 Mart 2020 tarihinde AKP Genel Başkanı tarafından açıklanan 21 maddelik ekonomi destek paketi 100 Milyar TL büyüklüğünde olup, yaklaşık 14.7 Milyar Dolar değerine tekabül etmektedir. Bu miktarın ülkenin GSYH içerisindeki oranı ise %2 olarak hesaplanmaktadır.

Açıklanan 21 madde şu şekildedir;

1. Perakende, AVM, Demir-Çelik, Otomotiv, Lojistik-Ulaşım, Sinema-Tiyatro, Konaklama, Yiyecek-İçecek, Tekstil-Konfeksiyon ve Etkinlik-Organizasyon sektörleri için Muhtasar ve KDV tevkifatı ile SGK primlerinin Nisan, Mayıs ve Haziran ödemelerini 6'şar ay ertelenmektedir.
2. Konaklama vergisini Kasım ayına kadar uygulanmayacaktır. (Bilindiği üzere Konaklama Vergisi Kasım 2019'da iktidar tarafından çıkarılan bir yeni vergi kanunudur. Konaklama vergisinin oranı % 2'dir. Cumhurbaşkanı, bu oranı bir katına kadar artırmaya, yarısına kadar indirmeye, bu sınırlar içinde farklı oranlar tespit etmeye yetkilidir. Konaklama vergisi, konaklama tesislerince düzenlenen fatura ve benzeri belgelerde ayrıca gösterilir.)
3. Otel kiralamalarına ilişkin irtifak hakkı bedelleri ve hasılat payı ödemeleri Nisan, Mayıs ve Haziran ayları için 6 ay süreyle ertelenmektedir.
4. İç havayolu taşımacılığında 3 ay süreyle KDV oranı yüzde 18'den yüzde 1'e indirilmektedir.
5. KOVİD-19 salgınıyla ilgili tedbirlerden etkilendiği için nakit akışı bozulan firmaların bankalara olan kredi anapara ve faiz ödemelerini asgari 3 ay öteleyecek ve gerektiğinde bunlara ilave finansman desteği sağlanacaktır.
6. İhracattaki geçici yavaşlama sürecinde kapasite kullanım oranlarının korunması amacıyla ihracatçıya stok finansmanı desteği verilmesini öngörmektedir.
7. Bu dönemde işlerinin olumsuz etkilendiğini beyan ederek talepte bulunan esnaf ve sanatkârların Halkbank'a olan kredi borçlarının, Nisan, Mayıs ve Haziran anapara ve faiz ödemelerini 3 ay süreyle ve faizsiz olarak ertelenecektir.
8. Kredi Garanti Fonu limitini 25 milyar liradan 50 milyar liraya çıkartacak, kredilerde önceliği gelişmelerden olumsuz etkilendiği için likidite ihtiyacı oluşan ve teminat açığı bulunan firmalar ile KOBİ'lere verilecektir.

9. Vatandaşlar için uygun ve avantajlı şartlarda sosyal amaçlı kredi paketleri devreye alınmasını teşvik edilecektir.
10. 500 bin liranın altındaki konutlarda kredilendirilebilir miktarını yüzde 80'den yüzde 90'a çıkartacak, asgari peşinat yüzde 10'a düşürülecektir.
11. Virüsün yayılmasına karşı alınan tedbirlerin etkisiyle Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında temerrüde düşen firmaların kredi siciline "mücbir sebep" notu düşülmesini sağlanacaktır.
12. Stopaj gibi kaynağında yapılan kesintilerin ödemelerini içeren muhtasar beyannamelerin süreleri 3 ay ertelenmektedir.
13. Asgari ücret desteğini devam ettirilecektir.
14. Mevzuattaki esnek ve uzaktan çalışma modellerinin daha etkin hale getirilmesi temin edilecektir.
15. Kısa Çalışma Ödeneğini devreye alacak, bundan faydalanmak için gereken süreçleri kolaylaştırılacak ve hızlandırılacaktır. Böylece faaliyetine ara veren işyerlerindeki işçilere geçici bir gelir desteği verirken, işverenlerin de maliyetini azaltılmış olacaktır.
16. En düşük emekli maaşı 1.500 lira olarak belirlenecektir.
17. Emeklilerin bayram ikramiyesi Nisan ayı başında ödenecektir. Yine emeklilerin maaş promosyon ödemelerinin de, şubelere gitmelerine gerek kalmaksızın, doğrudan hesaplarına yatırılmasını sağlanacaktır.
18. Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığının belirlediği kriterlere göre ihtiyaç sahibi ailelere yapılacak nakdi yardımlar için ilave 2 milyar liralık bir kaynak ayrılacaktır.
19. İstihdamdaki sürekliliği temin etmek amacıyla 2 aylık telafi çalışma süresi 4 aya çıkarılacaktır.
20. Küresel tedarik zincirlerindeki aksama ihtimaline karşı hem üretimde, hem de perakende de belirlenen önceliklere göre alternatif kanallar geliştirilecektir.
21. Tek başına yaşayan 80 yaş üstü yaşlılar için, sosyal hizmet ve evde sağlık hizmetlerinden oluşan periyodik takip programını devreye alınacaktır.

Bu sözde ekonomik destek paketi dışında ise ekonomik etkileşime sebep olacak diğer kararlar ise şu şekildedir;

- ❖ 22 Mart 2020 tarihinde Cumhurbaşkanı kararınca nafaka alacaklarına ilişkin icra takipleri hariç tüm icra ve iflas takipleri 30 Nisan 2020 tarihine kadar durduruldu. Bu tarih daha sonra 15 Haziran 2020 olarak düzenlendi.
- ❖ 23 Mart 2020 tarihinde Ziraat Bankası, Vakıfbank, Halkbank kredi ödemelerinde öteleme kararı aldı. (Faiz karşılığında)
- ❖ 27 Mart 2020 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığı 2020 yılı hac ödeme taksitlerini ertelediğini duyurdu. (süre belirsiz)
- ❖ 28 Mart 2020 tarihinde Merkez Bankası kredi kartlarındaki azami faiz oranlarında indirim kararı aldı.
- ❖ 31 Mart 2020 tarihinde Cumhurbaşkanlığı tarafından “Milli Dayanışma Kampanyası” başlatıldı. Yurttaşlardan para talep edildi. SMS ile yurttaşlar sürekli olarak taciz edildi.

Pandemi Döneminde Vergi Oranlarında Yapılan Artışlar

18 Nisan 2020 tarihinde bazı ürünlere ek gümrük vergisi getirilmiştir. Her ne kadar 'yerli üretimi teşvik etmek amacıyla 'getirildiği iddia edilse de, vergilerin oyun konsolu gibi kalemlere getirilmesi ve bu ürünlerin satışlarının son dönemlerde yüksek olması dolayısıyla vergiler 'krizi fırsata çevirme 'olarak değerlendirilmiştir. 11 Mayıs 2020 itibariyle düşük teknoloji gerektiren çok sayıda ürüne, 20 Mayıs 2020 tarihinde ise Cumhurbaşkanlığı Kararıyla, aralarında iş ve tarım makinelerinin de bulunduğu, 800'den fazla ürüne ek gümrük vergisi getirilmiştir. Üç ayrı tarihte yapılan düzenlemelerle 4 binin üzerinde kaleme ek gümrük vergisi getirilmiştir. Vergilerdeki asıl amacın, ekonomi çevrelerinde, Türkiye'den döviz çıkışını önlemek olduğu yorumlarına sebep olmuştur

Ayrıca iktidar, sermaye kontrolü olarak da değerlendirilen, yeni vergilerle oluşan kaynak açığını vatandaşlara ek yükler getirerek kapatmaya çalışmıştır. Ancak atılan bu adım ekonomide 'sermaye kontrolü dönemi 'endişelerini arttırmıştır. Ramazan Bayramı'nın ilk günü olan 24 Mayıs Cumartesi günü Resmi Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı kararı ile, döviz ve altın işlemlerinden alınan Banka Sigorta ve Muamele Vergisi (BSMV) oranı binde 2'den yüzde 1'e, vatandaşların döviz ve altın alımlarında alınan vergi oranı 5 kat arttırılmıştır,

yükseltilmiştir. Bu, bundan sonra vatandaşlar tarafından satın alınan her 100 doların 1 doları, her 100 gram altının da 1 gramı devletin kasasına aktarılacağı anlamına gelmektedir.

Bir diğer vergi artışı da son dönemde vatandaşların TL mevduat yerine tercih ettiği finansman bonolarına gelmiştir; Finansman Bonolarında bireysel yatırımcılar için stopaj oranı yüzde 10'dan yüzde 15'e yükseltilmiştir. Ayrıca daha önce torba yasayla getirilen düzenlemeyle üst dilimi % 40'a çıkarılan Gelir Vergisinin yeni üst dilimi uygulaması 27 Mayıs 2020'de Resmi Gazete'de yayınlanmasıyla yürürlüğe girmiştir.

Pandemi Döneminde Hazine Borçlanmaları

Hazine'nin 2020'nin ilk dört ayında net borçlanması, koronavirüs salgınının etkisiyle geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 119 artışla 123 milyar TL'ye ulaşmış ve bu rakam yılların ilk dört aylık ortalamasına göre tüm zamanların en yüksek borcu olarak tarihe geçmiştir.

Ocak-Nisan 2020 döneminde Hazine'nin net borçlanması, geçen yılın aynı dönemine göre, yüzde 119 artışla 56,1 milyar TL'den 123 milyar TL'ye yükselmiştir. Ocak-Mart 2020 döneminde 63,3 milyar TL olan Hazine'nin net borçlanmasına, Nisan'da aylık bazda rekor olan yaklaşık 59,7 milyar TL eklenmiş, önceki aylık bazda rekor net borçlanma 41,9 milyar TL ile Şubat 2020'de gerçekleşmiştir. 31 Mart 2020 itibarıyla merkezi yönetim borç stoğu 1 trilyon 462 milyar TL seviyesinde bulunmaktadır. Bu süreçte borç çevirme oranı, yaklaşık, yüzde 160 olmuştur.

Pandemi Sürecinde Merkez Bankası Tarafından Yapılan Bazı Düzenlemeler

Koronavirüs salgınına bağlı gelişmelerin Türkiye ekonomisine olumsuz etkilerini sınırlandırmak için finansal piyasaların, kredi kanalının ve firmaların nakit akışının kesintisiz ve sağlıklı bir şekilde işlemesi gerekçesiyle 17 Mart 2020 tarihli Para Politikası Kurulu toplantısında politika faiz oranı 100 baz puan indirilerek %9,75 seviyesine getirilmiştir ve ayrıca bu karara ek olarak, 17 Mart, 31 Mart ve 17 Nisan 2020 tarihlerinde koronavirüsün ekonomik ve finansal etkilerini sınırlamak amacıyla alınan tedbir paketleri duyurulmuştur. Koronavirüs döneminde alınan bazı tedbirler ile dört ana amaca odaklanılmıştır.

Bankalara Türk lirası ve yabancı para likidite yönetiminde esneklik sağlamak

- Gün içi ve gecelik vadedeki hazır imkânlar çerçevesinde bankalara tüm likiditenin sağlanacağı duyurulmuştur.
- 1 hafta vadeli repo ihalelerine ek ihtiyaç duyulan günlerde piyasaya 91 gün vadeye kadar repo ihaleleriyle likidite sağlanabileceği ifade edilmiştir.
- Piyasa Yapıcı bankalara tanınan Açık Piyasa İşlemleri (API) likidite imkânı limitlerinin artırılacağı açıklanmıştır.
- 1, 3 ve 6 ay vadeli geleneksel yöntemle gerçekleştirilen ABD doları karşılığı swap ihalelerine ek euro ve altın karşılığı swap ihalelerine başlanmıştır.
- Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler ve İpotek Teminatlı Menkul Kıymetler teminat havuzuna dâhil edilmiştir.

Reel sektöre kredi akışının kesintisiz devamını sağlamak ve ihracatçı firmaları desteklemek

- Reel kredi büyüme koşullarını sağlayan bankalar için yabancı para zorunlu karşılık oranları 500 baz puan indirilmiştir.
- 17 Mart 2020 tarihinde bankalara hedefli ilave likidite imkânı tanınacağı ifade edilmiş, 31 Mart 2020 tarihinde bu imkânların limitlerinin artırılmasına karar verilmiştir.
- 91 gün vadeye kadar repo ihaleleri yoluyla bir hafta vadeli repo ihale faiz oranının 150 baz puan altında faiz oranı üzerinden miktar ihalesi yöntemiyle Türk lirası likidite sağlanacaktır.
- Miktar ihalesi yöntemiyle 1 yıl ve 6 aylık vadelerde döviz karşılığı Türk lirası swap ihaleleri düzenlenerek ilgili bankalara bir hafta vadeli repo ihale faiz oranının sırasıyla 100 baz puan ve 125 baz puan altında faiz oranı üzerinden ABD doları, euro veya altın karşılığı Türk lirası likidite sağlanacaktır.

Reeskont kredi düzenlemeleriyle ihracatçı firmaların nakit akışını desteklemek

- 18 Mart 2020 tarihinden 30 Haziran 2020 tarihine kadar vadesi gelecek reeskont kredisi geri ödemelerinin vadesi 90 güne kadar uzatılmıştır.
- Hâlihazırda kredi taahhüdü açık olan reeskont kredileri ile 18 Mart 2020 tarihinden 30 Haziran 2020 tarihine kadar kullanılacak reeskont kredilerine 12 ay ek taahhüt kapama süresi verilmiştir.
- Mevcut reeskont kredisi azami vadeleri, 20 Mart 2020 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, kısa vadeli kullanımlar için 120 günden 240 güne, daha uzun vadeli kullanımlar için ise 720 güne çıkarılmıştır.
- Mal ve hizmet ihracatçısı firmalara Türk lirası cinsi ihracat ve döviz kazandırıcı hizmetler reeskont kredisi imkânı tanınmıştır. Krediler için toplam limit 60 milyar Türk lirasıdır.

DİBS piyasası likiditesini destekleyerek parasal aktarım mekanizmasını güçlendirmek

- APİ portföyü doğrudan alım işlemlerinin önden yüklemeli olarak gerçekleştirilebileceği ve gerektiğinde limitlerin piyasa koşullarına göre güncellenebileceği belirtilmiştir. 17 Nisan 2020 tarihinde, 2020 yılı Para ve Kur Politikası metninde 2020 yılı için TCMB analitik bilanço aktif toplamının azami %5'i olarak belirlenmiş olan APİ portföyü nominal büyüklüğünün, TCMB analitik bilanço aktif toplamına oranı azami %10 olarak güncellenmiştir.
- 31 Mart 2020 tarihinde geçici bir süre için Piyasa Yapıcı bankalara, İşsizlik Sigortası Fonu'ndan satın aldıkları DİBS'leri TCMB'ye satma imkânı veya APİ çerçevesinde tanınan likidite imkânını artırma olanağı sağlanmıştır. Bu çerçevede 17 Nisan 2020 tarihine kadar yaklaşık 15,6 milyar Türk lirası tutarında kıymet alımı gerçekleştirilmiş olup alımlara dair veriler kamuoyu ile paylaşılmaktadır.
- 17 Nisan 2020 tarihinde Piyasa Yapıcı bankalar için tanınan TCMB'ye doğrudan DİBS satım imkânına ilişkin limitlerin, repo işlem limitlerinden bağımsız olarak uygulanmasına ve Piyasa Yapıcı bankalara repo işlem limitlerine eşit büyüklükte DİBS satım limiti tanımlanmasına karar verilmiştir.
- Bu kapsamda gerçekleştirilecek DİBS alımları, APİ portföyü için belirlenen %10'luk toplam limit dâhilinde olacaktır.
- Miktar ihalesi yöntemiyle alımı gerçekleştirilecek olan DİBS'ler ve alım miktarları TCMB tarafından belirlenmesi yönlü kararlar alınmıştır.

Ayrıca Merkez Bankası tarafından bu kararların yanı sıra; 22 Nisan 2020 tarihinde politika faizi olan bir hafta vadeli repo ihale faiz oranının yüzde 9,75'ten yüzde 8,75'e indirilmesine ve 21 Mayıs 2020 tarihinde ise politika faizi olan bir hafta vadeli repo ihale faiz oranının yüzde 8,75'ten yüzde 8,25'e indirilmesine karar verilmiştir.

BDDK Düzenlemeleri

BDDK tarafından, COVID-19 salgını neticesinde finansal piyasalarda dalgalanmalar yaşanması sonrası bazı teknik kararlar alınmış ve alınan bu kararların bazıları Türkiye ekonomisinin geleceğini, uluslararası itibarını tehlikeye düşürdüğü ve piyasanın ihtiyaçlarından çok iktidarın siyasi geleceğini kurtarmak kaygısıyla alındığı iddiasıyla tepki toplamıştır.

Koronavirüs döneminde BDDK tarafından alınan bazı teknik/politik kararlar şunlardır;

- BDDK, 09/02/2020 tarihli basın açıklamasında, konsolidasyona tabi yurtdışındaki kredi kuruluşu ve finansal kuruluş niteliğini haiz ortaklıklarıyla gerçekleştirdiği işlemler hariç, bankaların yurtdışı yerleşiklerle yaptıkları bir bacağı döviz diğer bacağı TL olan ve vadede TL alım yönünde gerçekleştirecekleri para swapı, forward, opsiyon ve diğer

türev işlemlerin toplamının bankaların en son hesapladıkları yasal özkaynaklarının %10'u ile sınırlandırılmasına, sınırlamaya dahil edilen işlemlerin hesaplamasında 90 ilâ 360 gün vadeli işlemlerin %75, 360 gün ve üzeri vadeli işlemlerin ise %50 oranında dikkate alınmasına, söz konusu oranın günlük olarak solo ve konsolide bazda hesaplanması uygulamalarına devam edilmesine, mevcut aşımalar giderilinceye kadar yeni bir işlem yapılmamasına ve bu mahiyetteki vadesi gelen işlemlerin yenilenmemesi yönünde karar alındığı kamuoyuna açıklanmıştır.

- COVID-19 salgını nedeniyle küresel piyasalardaki dengesizlikler ve risklerin artmış olması nedeniyle, söz konusu risklerin yönetilmesi ve finansal istikrarın korunmasına yönelik olarak atılan adımların ve alınan tedbirlerin etkinliğini artırmak bakımından yapılan değerlendirme sonucunda Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 12/04/2020 tarihli ve 8989 sayılı Kararı ile bankaların, yurt dışı yerleşiklerle vadede TL alım yönünde gerçekleştirecekleri yukarıda belirtilen işlemler için; Özkaynakların %10'u nispetinde belirlenmiş olan sınırlamanın %1 olarak yeniden belirlenmesine, sınırlamaya dahil edilen işlemlerin hesaplamasında kullanılan vadeye göre farklı dikkate alınma oranları uygulamasının kaldırılmasına, söz konusu işlemlerin anlaşılan vadeden önce her ne sebeple olursa olsun bozulmak istenmesi veya vadesinin uzatılmasının istenmesi durumunda Kurumun yazılı onayının alınmasına ve yukarıda belirtilen diğer hususların aynen uygulanmaya devam edilmesine de karar vermiştir.
- Bilindiği üzere, ekonomik aktivitenin küresel COVID-19 salgını nedeniyle yavaşladığı, reel kesimin üretim ve istihdam açısından zorlandığı bir dönemde TL kaynakların verimli bir şekilde ve ağırlıklı olarak kamu ve özel kesimin finansman ihtiyacının giderilmesinde kullanılması önem kazanmıştır. Bu amaçla, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 05.05.2020 tarihli ve 9010 sayılı Kararı ile COVID-19 salgınıyla ilgili olarak ortaya çıkan olağanüstü koşullar ortadan kalkıncaya kadar uygulanmak üzere; Bankaların, yurtdışındaki konsolidasyona tabi kredi kuruluşu ve finansal kuruluş niteliğini haiz ortaklıkları ile yurtdışındaki şubeleri de dahil olmak üzere, yurt dışında yerleşik finansal kuruluşlara yapacakları TL plasmanlar, TL depo, TL repo ve TL kredilerin toplamının bankaların en son hesapladıkları yasal özkaynaklarının %0,5'i ile sınırlandırılmasına, söz konusu oranın günlük olarak solo bazda hesaplanmasına ve mevcut aşımalar giderilinceye kadar yeni bir işlem yapılmamasına ve bu mahiyetteki vadesi gelen işlemlerin yenilenmemesine karar vermiştir.
- BDDK, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca, tasarruf sahiplerinin haklarını ve bankaların düzenli ve emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye sokabilecek ve ekonomide

önemli zararlar doğurabilecek her türlü işlem ve uygulamaları önlemek, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere gerekli karar ve tedbirleri almak ve uygulamakla yükümlü ve yetkilidir. Bu amaçla, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 07.05.2020 tarihli ve 9016 sayılı Kararı ile 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 93 üncü maddesi uyarınca, Kurumumuz tarafından yapılacak ikinci bir duyuruya kadar; Yurt dışında kurulu BNP Paribas SA, Citibank NA, UBS AG'nin Ülkemiz bankalarına karşı olan Türk Lirası yükümlülüklerini vadesinde yerine getirmediği tespit edildiğinden, tasarruf sahiplerinin haklarını ve bankaların düzenli ve emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye sokabilecek işlem ve uygulamaları önlenmesini ve kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını teminen, söz konusu bankalar dahil Türk Lirası yükümlülüğünü yerine getirme konusunda gecikmeye düşen yabancı bankalar ve söz konusu bankaların yurt dışında kurulu grup bankaları ile bir bacağı Türk Lirası olan yeni bir döviz işleminin yapılmamasına ve bu mahiyetteki vadesi gelen işlemlerin yenilenmemesine, söz konusu yurt dışı bankalar ile herhangi bir işlem yapan bankaların konu hakkında bahse konu yurt dışı bankalara bilgi vermesine ve konunun Kuruluş Birlikleri vasıtasıyla bankalara duyurulmasına karar vermiştir.

Yukarıda yer alan bu karar, ekonomi çevreleri tarafından Türkiye ekonomisinin geleceğini ve itibarını zedelediği için tepkiyle karşılanmıştır. 20.05.2020 tarihinde ise yapılan yeni basın duyurusuyla Euroclear Bank ve Clearstream Banking isimli kuruluşların söz konusu sınırlamadan muaf tutulmuştur. Kısa zaman diliminde alınan bu iki karar Kurul kararlarının tutarsızlığına delalet sayılmıştır.

- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 05.05.2020 tarihli ve 9010 sayılı Kararı ile COVID-19 salgınıyla ilgili olarak ortaya çıkan olağanüstü koşullar ortadan kalkıncaya kadar uygulanmak üzere; Bankaların, yurtdışındaki konsolidasyona tabi kredi kuruluşu ve finansal kuruluş niteliğini haiz ortaklıkları ile yurtdışındaki şubeleri de dahil olmak üzere, yurt dışında yerleşik finansal kuruluşlara yapacakları TL plasmanlar, TL depo, TL repo ve TL kredilerin toplamının bankaların en son hesapladıkları yasal özkaynaklarının %0,5'i ile sınırlandırılmasına karar vermiştir.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun 21.05.2020 tarih ve 9033 sayılı Kararı ile finansal piyasaların istikrarlı işleyişine ve kredi sisteminin etkin çalışmasına katkıda bulunulmasını teminen; 22.05.2020 tarihinden itibaren gerçek ve tüzel kişilerin günlük 100 gr ve üzerinde altın alım işlemlerinde, altının ilgilinin hesabına aktarılmasının ve/veya kullanıma açılmasının bir iş günü valörlü olarak gerçekleştirilmesine ve konunun Kuruluş Birlikleri vasıtasıyla tüm bankalara duyurulmasına karar vermiştir.